

งานศิลปหัตถกรรมประเภท ลรักปิดทอง

งานลงรักปิดทองเคลือบผิวพระพุทธรูป

งานลงรักปิดทอง ถือเป็นงานศิลปหัตถกรรมไทย
แขนงหนึ่งที่ตั้งอยู่ในงานช่างสิบหมู่ประเภทช่างรัก โดยการใช้
วัสดุสำคัญ คือ ยางรักที่ได้จากการเจาะยางของต้นรัก หรือ
ต้นน้ำเกลี้ยง ทาเคลือบเพื่อการตกแต่ง สถาปัตยกรรมไทย ทั้ง
ซ้อฟ้า ไบระกา หางหงส์ ซุ้มประตูหน้าต่าง เป็นต้น รวมทั้งทา
เคลือบผิวพระพุทธรูปในโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เพื่อ
ให้มีผิวเรียบตึงเป็นมันวาว แล้วปิดทับด้วยทองคำเปลว มี
ความวิจิตรเปรียบตึงผลงานที่ถูกสร้างด้วยทองคำเปลวจึง
เรียกโดยรวมว่า **“งานลงรักปิดทอง”**

งานลงรักปิดทองผนังศาลาการเปรียญ

เอกลักษณ์ที่สะท้อนภูมิปัญญา และทักษะเชิงช่างในงานลงรักปิดทอง

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่างการลงรักปิดทองลงบนวัสดุ มีวิธีการและเทคนิคจำเพาะ ดังนี้

1. งานลงรักปิดทองผิวเคลือบ หรือที่เรียกในหมู่ช่างว่า ปิดทองทึบ เช่น การปิดทองคำเปลวพระพุทธรูปที่หล่อด้วยโลหะ แกะสลักไม้ ปั้นปูนสด หรือปูนซีเมนต์ รวมทั้งจักสานด้วยหวายหรือไม้ไผ่ เพื่อให้ผิวพระพุทธรูปมีความสวยงามเปล่งปลั่ง เหมือนสร้างด้วยทองคำแท้ทั้งองค์ หรือการลงรักปิดทองบนวัสดุต่างๆ ที่ต้องการให้มีพื้นผิวเรียบตึง มันวาวคล้ายว่าสร้างขึ้นด้วยทองคำ ช่างรักจะต้องทาเคลือบพื้นผิววัสดุต่างๆ เหล่านี้หลาย ๆ ชั้น จนขึ้นเงาแล้วจึงปิดทองคำเปลว 100 เปอร์เซ็นต์ ที่เรียกว่า ทองคืด ซึ่งจะไม่มีร่องรอยของคราบ หรือสีที่แตกต่างบนเนื้อทอง จะได้ผลงานการปิดทองที่สีของทองคำเปลว เรียบ เป็นมันสม่ำเสมอ

งานลงรักปิดทองผิวเคลือบ

งานลงรักปิดทองล่องชาด

2. งานลงรักปิดทองล่องชาด คือการลงรักปิดทองลงบนวัสดุที่เกิดการบวม แกะสลัก ให้เกิดเป็นลายนูนขึ้น และมีร่องลึกเป็นพื้นหลัง วัสดุช่างรักจะลงรักปิดทองลงบนส่วนที่นูนสูงขึ้น แล้วทาสีแดงลงในร่องลึก เพื่อให้เป็นพื้นหลังของลวดลายสีแดงที่ใช้ทานั้น สมัยโบราณช่างจะใช้ชาด หรือหางผสมกับยางรักใส จึงเป็นที่มาของคำว่าปิดทองล่องชาด กล่าวคือ วัสดุจะเป็นสีทอง มีพื้นหลังเป็นสีแดง

งานลงรักปิดทองร้องกระจก

3. งานลงรักปิดทองร้องกระจก มีลักษณะวิธีการคล้ายกับการลงรักปิดทองล่องชาด กล่าวคือเมื่อเสร็จกระบวนการลงรักปิดทองตัวลายที่แกะสลักหรือปั้นนูนแล้วจะประดับกระจกสีต่าง ๆ ให้เกิดลวดลายเป็นพื้นหลังของตัวลายที่ปิดทองคำเปลว รวมทั้งการสอดใส่ใส่แววด้วยการตัดกระจกเป็นรูปร่างตามแบบที่ปั้น หรือแกะสลักไว้ ทำให้ลวดลายมีความระยิบระยับ เมื่อกระทบกับแสงในทิศทางต่าง ๆ

กระจกที่นำมาใช้ติดมี 2 ชนิด คือ กระจกเกรียบ หรือจิ้น เป็นกระจกบางๆ หลังกระจกกรองรับด้วยตะกั่ว สามารถใช้กรรไกรตัดให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ ที่หลากหลาย กับอีกชนิดหนึ่งเรียก กระจกแก้ว ที่ด้านหลังฉาบด้วยปรอท มีความหนามากกว่ากระจกเกรียบ การตัด มีรูปทรงจำเพาะมากกว่า นิยมตัดให้เป็นทรงเรขาคณิต แล้วนำมาประดับเป็นลวดลายต่าง ๆ ทั้ง 2 ชนิด มีสีต่าง ๆ เช่น แดง เขียว ขาว น้ำเงิน และสีทอง

งานลงรักปิดทองฉลุ

4. งานลงรักปิดทองฉลุ ใช้วิธีการตอกลาย เจาะกระดาษเป็นต้นแบบลวดลายต่าง ๆ แล้วนำแบบที่ตอกฉลุไปทาบนพื้นสีต่าง ๆ ที่มีความเหนียวพอเหมาะต่อการปิดทองคำเปลว แล้วปิดทองคำเปลวไปตามช่องว่างของงตัวลายที่ออกแบบไว้ วิธีการปิดทองประเภทนี้นิยมทำในพื้นที่สูง เช่น เพดาน อาคาร โบสถ์ วิหาร ในพื้นที่ที่ทำงานประณีตได้ยาก ลักษณะของลวดลายที่ได้จะเป็นลายกลุ่มตัวลายแต่ละตัวแยกออกจากกัน เนื่องจากการตอกลายต้องใช้เอ็นกระดาษยึดต้นแบบตัวลายแต่ละตัว เพื่อเสริมความแข็งแรงของต้นแบบที่จะนำไปใช้ซ้ำ ๆ หลายครั้ง

การลงรักปิดทองฉลุ สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการสร้างงานหัตถศิลป์ ที่ต้องตกแต่งบนพื้นที่ในตำแหน่งที่สูง ไม่สามารถใช้วิธีการที่ประณีต ที่ต้องใช้เวลานาน แต่หากพิจารณาความสมบูรณ์เปรียบเทียบกับวิธีการอื่น งานลงรักปิดทองฉลุจะมีความประณีตน้อยกว่า

การทายางรักในส่วนที่ต้องการ

การติดทองคำเปลว

กรรมวิธีการลงรักปิดทอง

1. ใช้ยางรักน้ำเกลี้ยงทาในส่วนที่ต้องปิดทองคำเปลว ปล่อยให้ยางรักมีความเหนียวได้พอดี ซึ่งต้องใช้ทักษะความชำนาญของช่างในการในการสังเกตความพอดี จึงจะสามารถปิดทองได้สวย

2. ใช้ทองคำเปลวชนิดคัดพิเศษปิดในส่วนที่เป็นผิวเรียบ ถ้าปิดที่เป็นลายแกะสลัก ปิดทองร่องซาด ปิดทองร่องกระจก จะใช้ทองคำชนิดไม่คัดก็ได้ จากนั้นใช้แปรงหรือพู่กันกระทุ้งในส่วนที่ต้องการจะปิดทอง เพื่อให้ทองคำเข้าถึงส่วนต่าง ๆ ของชิ้นงานได้ทั่วถึง

หอเขียนวังสวนผักกาด

ความเป็นมาของงานเครื่องรัก ในประเทศไทย

คนไทยรู้จักการใช้ยางรักมาทาเคลือบสิ่งของภาชนะ เครื่องใช้ ลงรักปิดทองพระพุทธรูป และลวดลายต่าง ๆ มาไม่น้อยกว่าสมัยสุโขทัย มีการค้นพบหลักฐานการลงรักปิดทองพระพุทธรูปทั้งที่หล่อด้วยโลหะ ปั้นปูนสด หรือจักสานด้วยไม้ไผ่ แล้วลงรักปิดทองคำเปลว

ในสมัยอยุธยาพบหลักฐานการใช้ยางรักสืบทอดกันมา ทั้งลงรักปิดทองพระพุทธรูป ลวดลายประดับตกแต่ง รวมทั้งพบหลักฐานงานเขียนน้ำยาหรรดาล ลงรักปิดทองรดน้ำ หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า ลายรดน้ำ ทั้งการเขียนตกแต่งพระตำหนัก เช่น ตำหนักทองวัดไทร บางขุนเทียน หอไตรวัดบ้านกล้วย หรือปัจจุบันเรียกหอเขียนวังสวนผักกาด กรุงเทพมหานคร รวมทั้งตู้พระไตรปิฎกฝีมือครูวัดเชิงหวาย ที่ได้รับการยกย่องกันว่าเป็นฝีมือช่างที่เป็นเลิศทางด้านฝีมือช่าง ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร

สมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อแรกสร้างกรุง พระมหากษัตริย์องค์ปฐม โปรดให้สร้างศิลปกรรมและการตกแต่งเมืองหลวง ให้มีความงามวิจิตรดั่งกรุงศรีอยุธยา ช่างได้นำวิชาการทางการช่างทั้งงานลงรักปิดทอง และงานช่างลายรดน้ำมาสืบทอดตกแต่งพระนครขึ้นใหม่ และมีความเจริญรุ่งเรืองถึงขั้นเรียกว่ายุคทองสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธรูปศาสนา ผู้ใดสร้างวัดจะเป็นคนโปรด ทำให้มีการสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ มากมาย เกิดรูปแบบศิลปกรรมที่เรียกว่า ศิลปะตามพระราชนิยมขึ้น

สมัยรัชกาลที่ 4 - 5 เป็นช่วงที่ศิลปะมีการแพร่หลาย และเฟื่องฟู เริ่มรับเอารูปแบบศิลปกรรมแบบยุโรปชาติตะวันตก มาผสมผสานเข้าด้วยกัน ตั้งแต่สมัยของรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ศิลปกรรมทุกแขนงมีรูปแบบชาติตะวันตกก็เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น

งานลวักปิดทองที่สื่อถึงศาสนา

จะเห็นได้ว่างานลวักปิดทองของไทยนั้นมีคุณค่าทางด้านศิลปะอันมีลักษณะโดยเฉพาะ และเป็นแบบอย่างของศิลปะไทยมาแต่โบราณ ถึงแม้ว่างานศิลปะที่สร้างขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาและพระมหากษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาภายหลังได้คลายความเคร่งครัดของการนำมาใช้จึงเกิดฝีมือของช่างพื้นบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ประดับตกแต่งอาคารบ้านเรือน

ปัจจุบันงานลวักปิดทอง ยังคงสืบทอดภูมิปัญญางานช่างมาอย่างต่อเนื่อง ความนิยมของการนำงานช่างหัตถศิลป์ประณีตศิลป์ชั้นสูง เพื่อการประดับตกแต่งตามสถานที่ต่างๆ อย่างแพร่หลายมากขึ้น

ตู้พระไตรปิฎกลวักปิดทอง

งานเขียนลายรดน้ำ

ส่วนงานเขียนลายรดน้ำ ที่มีการเขียนลวดลายด้วยน้ำยาหารดาล ลงรัก ปิดทอง รดน้ำ เพื่อเพิ่มความวิจิตรมากยิ่งขึ้นที่เรียกว่า “ลายรดน้ำ” นั้นนับเป็นงานช่างประณีตศิลป์ชั้นสูงของไทยเช่นเดียวกับงานลงรักปิดทอง ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนาน จากหลักฐานที่เหลืออยู่ พบตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยาตอนปลาย ประมาณสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ผลงานที่ยอมรับกันว่าเป็นชิ้นสำคัญ คือ ตู้พระไตรปิฎกฝีมือครูช่างวัดเชิงหวาย ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ตำนานที่ของวัดไทร สมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ที่ประทับเมื่อครั้งเสด็จประพาส

คลองโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร และ ทอเขียนวังสวนผักกาด กรุงเทพมหานคร ที่แต่เดิมเป็นหอไตรวัดบ้านกล้วย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีการเขียนตกแต่งบานประตูหน้าต่าง พระอุโบสถ พระวิหาร หอไตร และสิ่งของเครื่องใช้ในราชสำนัก และ ในพระพุทธศาสนาอีกมากมาย จัดเป็นงานประณีตศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการสืบทอด เทคนิควิธีการตามแบบอย่างโบราณถึงปัจจุบัน มีการพัฒนารูปแบบการตกแต่งสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการตกแต่งงานเครื่องเงินให้มีความวิจิตร และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาการเขียนลายรดน้ำ

การเขียนลายรดน้ำนั้นจะต้องใช้ทักษะเชิงช่างในการเขียนงานลวดลายด้วยน้ำยาหรรดล เขียนรายละเอียดของภาพ ถมพื้นในส่วนที่ไม่ต้องการให้ทองคำเปลวติด แล้วจึงจะนำไปลงรัก คือ การเช็ดรักด้วยยางรักที่เคี้ยวตั้งไฟเพื่อขับน้ำออกจากยางรักจนหมดเรียกว่า “รักเซ็ด” และถอนยางรักที่เป็นส่วนเกินออกให้เหลือตามต้องการจึงจะปิดทองคำเปลวลงไปบนชิ้นงาน กวดทองคำเปลวให้แน่นจนทั่วจึงนำไปรดน้ำ คือ การล้างเอาน้ำยาหรรดลที่เขียนและถมพื้นไว้ออก คงเหลือทองคำเปลวที่อยู่บนพื้นรักติดเป็นลวดลาย หรือภาพต่าง ๆ ตามที่เขียนไว้โดยทั่วไปจะเรียกว่า “งานเขียนน้ำยาหรรดลลงรักปิดทองรดน้ำ” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ลายรดน้ำ”

การขับน้ำออกจากยางรัก

งานเขียนลายรดน้ำเรียกตามเทคนิคกระบวนการ คือ งานเขียนน้ำยาหารดาล ลงรัก ปิดทอง รดน้ำ มีลำดับของการเตรียมการที่มีระเบียบแบบแผนดังต่อไปนี้

1. การเตรียมพื้นรัก

นำยางรักดิบที่ได้จากการเจาะหรือกรีดต้นรัก หรือ ต้นน้ำเกลี้ยงมากรองให้สะอาดจะได้รักน้ำเกลี้ยงเพื่อทารองพื้น วัสดุ รองรับการเขียนลายรดน้ำให้เรียบ และเป็นมัน เงามาม การทารักน้ำเกลี้ยงจะต้องทาซ้ำ ๆ หลายครั้ง การทาแต่ละครั้ง จะต้องบ่มด้วยความชื้น และป้องกันฝุ่นละอองไม่ให้ปลิวเข้ามา เกาะผิวหน้า หากมีร่องรอยของผิววัสดุที่ทารักน้ำเกลี้ยง สามารถ อุดร่องรอยต่าง ๆ ด้วยสมุก ที่ทำจากส่วนผสมของถ่าน ใบตอง แห้งกับรักน้ำเกลี้ยง เมื่ออุดร่องรอยปล่อยให้แห้งสนิท ชัดผิว ให้เรียบจึงทารักน้ำเกลี้ยงเคลือบหลาย ๆ ชั้น จนกว่าจะใช้งานได้

2. การเตรียมน้ำยาหารดาล

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของการเขียนลายรดน้ำ คือ การผสมน้ำยาหารดาล ที่มีวัสดุประกอบกัน 3 ชนิด ดังนี้

2.1 หารดาลหิน คือ แร่หินสีเหลืองชนิดหนึ่ง มี 2 ประเภท คือ หารดาลหิน และหารดาลกลีบทอง มักนิยมใช้ หารดาลหินเป็นวัสดุสำคัญ มีคุณสมบัติพิเศษ คือ จะแตกตัวได้อย่างรวดเร็วเมื่อสัมผัสกับความชื้น หารดาลมีมากแถบลุ่มแม่น้ำเหลืองประเทศจีน การนำหารดาลหินมาใช้ทำน้ำยาหารดาล จะต้องบดหรือฝนกับหินลับมีดให้แตกละเอียด แชน้ำทิ้งไว้ให้ตกตะกอน และล้างความเค็มของหินที่มีเกลือเจือปนอยู่ออกม ให้เจือจาง

2.2 กาวยางมะขวิด หรือกาวยางกระถิ่นเทศ คุณสมบัติของยาวไม้ทั้ง 2 ชนิดนี้ คือ จะละลายน้ำได้อย่างรวดเร็ว ช่างไทยสมัยโบราณนิยมใช้กาวยางมะขวิดซึ่งมีและหาได้ง่าย ในปัจจุบันใช้ยางกระถิ่นเทศเป็นยางไม้ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศแทน หาซื้อได้ตามร้านขายยาแผนโบราณ นำมาแช่น้ำ กรองเอาสิ่งเจือปนออก ใช้เป็นกาวเหนียวเพื่อการเกาะยึดของน้ำยาหารดาล

2.3 น้ำฝักส้มป่อย ได้จากการนำฝักส้มป่อยมาต้มให้ได้น้ำสีชาแก่ๆ มีรสเปรี้ยว นำมาใช้เป็นส่วนผสมและทำละลาย น้ำยาหารดาลให้มีความพอดีกับการใช้งาน

3. การเตรียมแบบปรุ แบบหรือลวดลายที่จะใช้เขียน น้ำยาหารดาล ลงรักปิดทอง รดน้ำ นั้นจะต้องมีความถูกต้อง สวยงาม ตามที่ออกแบบไว้ จะต้องเตรียมการปรุแบบเพื่อนำไปโรยแบบด้วยฝุ่นดินสอพอง ห่อด้วยผ้าบาง ๆ ทำเป็นลูกประคบเพื่อให้ฝุ่นดินสอพองลอดผ่านรูปรุแบบลงไปติดบนพื้นรองรับที่จะเขียนน้ำยาหารดาล ลงรัก ปิดทอง รดน้ำ ต่อไป

4. รักเซ็ด คือยางรักน้ำเกลี้ยงที่นำมาเคี่ยวให้เดือดเพื่อไล่ น้ำที่ผสมอยู่ในเนื้อยางให้ระเหยออกไปจนหมด ใช้สำหรับเป็นยางเหนียวในขั้นตอนของการลงรักเพื่อจะปิดทองทำเปลว

5. ทองคำเปลว งานลายรดน้ำจะมีความงดงามประณีตที่มีคุณค่ามากเพียงใด ทองคำเปลวที่นำมาปิดลงบนชิ้นงานคือ หัวใจสำคัญ ทองคำเปลวที่มีขายเพื่องานลายรดน้ำ และงานช่างไทยประเภทอื่น ๆ มี 2 ประเภท คือ

5.1 ทองคัต หมายถึง แผ่นทองคำเปลวที่มีการคัดคุณภาพของเนื้อทองคำเปลว ภายหลังที่ช่างตีทองคำเปลวตีทองคำให้แผ่ขยายออกตามต้องการ ทองคำเปลวที่เป็นทองคัตจะต้องไม่มีคราบไหม้ของการตี ไม่มีรูพรุนและไม่มีรอยต่อของเนื้อทองคำเปลว จะมีราคาจำหน่ายที่แพงกว่าทองคำเปลวทั้งหมด

5.2 ทองต่อ หมายถึง แผ่นทองคำเปลวในส่วนที่เหลือจากการคัดคุณภาพแล้ว ช่างตัดทองคำเปลวจะนำมาวางต่อกันในกระดาดยให้เต็มขนาด อาจมีรูพรุน หรือสีที่แตกต่างกันในแต่ละแผ่น ราคาถูกกว่าทองคัตเล็กน้อย

ทองคำเปลวทั้ง 2 ชนิด จะมีสีแตกต่างกันไปตามแหล่งของการตีทองคำเปลว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนผสมของเนื้อทองกับวัสดุอื่น ๆ ให้เกิดสี และความอ่อนตัวในการตีแผ่ขยายทองคำออกให้เป็นแผ่นบาง ๆ โดยรวมแล้วทองคำเปลวจะมี 2 สี คือ ทองคำเปลวสีแดง ช่างตีทองคำเปลวจะเรียกทองกิมซัวหรือ ทองซัว และทองคำเปลวที่มีสีเฝือเขียวเล็กน้อย เกิดจากการผสมโลหะ เรียกว่า ทองสีดิกบวบ

ในการทำงานหัตถกรรมแต่ละชิ้นควรใช้ทองคำเปลวในร้านค้าเดียวกัน และใช้ทองคำเปลวที่ดีในรุ่นเดียวกัน เนื่องจากจะมีสีของเนื้อทองคำเปลวที่ใกล้เคียงกัน

ทองคำเปลวที่ใช้กับงานลายรดน้ำช่างมักใช้ทองคำเปลวทั้ง 2 ประเภท โดยใช้ทองคำเปลวชนิดคัตพิเศษสำหรับการปิดชิ้นงานที่เป็นพื้นผิวเรียบเกลี้ยง และใช้ทองคำเปลวชนิดต่อในพื้นที่งานที่เป็นลวดลายมีรายละเอียดมากมาย เนื่องจากจะมีการล้างหรือรดน้ำทำให้เนื้อทองคำถูกแบ่งออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ คราบสีที่แตกต่างกัน หรือรอยต่อของเนื้อทองคำเปลวจะมองไม่เห็นชัดเจน และเป็นการประหยัดต้นทุนการผลิตอีกด้วย

รักเซ็ด

ทองคัต

ทองต่อ

ขั้นตอนการเขียนลายรดน้ำ

1. ล้างทำความสะอาดพื้นรักที่เตรียมไว้สำหรับการเขียนลายรดน้ำด้วยดินสอพองแช่น้ำให้ละลาย ใช้นิ้วมือถูวนไปให้ทั่วพื้นที่จนดินสอพองหลุดติดมือออกมาหมด
2. นำแบบปรุที่เตรียมไว้วางทาบและใช้ลูกประคบฝุ่นดินสอพองลูบตามแบบ ระหว่งอย่าให้แบบเคลื่อน ยกแบบปรุออกจะได้แบบร่างที่จะเขียนต่อไป

ใช้ลูกประคบฝุ่นดินสอพองลูบตามแบบ

3. เขียนเส้นรอบนอกด้วยน้ำยาหรรดลตามแบบร่างที่ปรุไว้ให้มีขนาดเส้นโตกว่า แล้วเขียนรายละเอียดของลวดลายให้มีขนาดเส้นเล็กกว่า การกำหนดขนาดของเส้นเป็นทักษะความสามารถของช่างแต่ละคนที่จะใช้พู่กันขนาดเล็ก ขนยาวพิเศษ เขียนเส้นในมีขนาดแตกต่างกันได้หลายขนาด จะเพิ่มความวิจิตรของผลงานได้มากขึ้น

4. เมื่อเขียนตัดเส้นใส่รายละเอียดครบถ้วนแล้ว ใช้พู่กันขนาดโตกว่า ระบายพื้นหลัง และช่องโพรหว่างตัวลายในพื้นที่ส่วนที่ไม่ต้องการให้ทองคำเปลวติด

เขียนเส้นรอบนอก

หลังยกแบบปรุออกจะได้แบบร่าง

ระบายพื้นหลัง

ลงยางรักเซ็ด

วิธีการรดน้ำ

ติดทองคำเปลวให้เต็มพื้นที่

ทำความสะอาดคราบน้ำยาหรดล

5. เมื่อน้ำยาหรดลแห้งสนิท นำไปลงยางรักเซ็ด ถอนยางรักออกด้วยลูกประคบฝ้านุ่ม ๆ ให้เหลือความเหนียวตามความเหมาะสม ขั้นตอนการถอนรักนี้จะต้องใช้ทักษะความชำนาญของช่าง สังเกตความเหมาะสมที่จะปิดทองคำเปลวได้พอดี

6. ปิดทองคำเปลวโดยวิธีการปูทองคำเปลวให้เต็มพื้นที่ที่กำหนดปิดทองคำเปลวแต่ละครั้ง ใช้นิ้วมือกระทุ้งกวดทองคำเปลวให้ติดแน่นเป็นเนื้อเดียวกันทั่วทั้งชิ้นงาน ใช้ลูกประคบ สาลีกวดทองคำเปลวครั้งสุดท้ายให้ทั่ว ปล่อยให้แห้งไว้ให้ยางรักแห้ง แล้วจึงรดน้ำเอน้ำยาหรดลที่เขียนระบายไว้ออก

7. วิธีการรดน้ำ ใช้กระดาษหุ่มทองคำเปลว เปิดแผ่ออกแล้วจุ่มน้ำวางเรียงบนชิ้นงานให้ทั่ว ชยับกระดาษเบาๆ รวบกระดาษเข้าเป็นก้อนแล้วถูวน ๆ ไปจนทั่ว ให้น้ำยาหรดลหลุดออกจนหมด

8. ล้างทำความสะอาดให้คราบน้ำยาหรดลหลุดออกจนหมด จะได้ผลงานลายรดน้ำที่งดงาม หากมีส่วนหนึ่งส่วนใดชำรุด สามารถเขียนซ่อมปิดทองคำเปลว รดน้ำได้ ตามวิธีการเขียนตอนต้น

งานหัตถกรรมลวักปิดทอง และงานเขียนลายรดน้ำ เป็นงานศิลปะที่ผสมผสานกันระหว่างงานฝีมือ และเทคนิคในการสร้างสรรค์งานที่ซับซ้อน กว่าจะได้ชิ้นงานจะต้องผ่านกระบวนการทำที่มีขั้นตอน และแบบแผนปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญ และประสบการณ์ของช่างเป็นสำคัญ

ปัจจุบันงานลวักปิดทอง และงานเขียนลายรดน้ำ มีผู้สืบทอดน้อย เนื่องด้วยขั้นตอนการทำที่ซับซ้อน และจะต้องใช้ความประณีต ความอดทนในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งวัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามาในสังคมไทย ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยนั้นเปลี่ยนไป บางครั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือรูปแบบเก่าๆ ได้ถูกกลืนหายไปตามกาลเวลา วัฒนธรรมใหม่เข้ามาแทรกในชีวิตของคนรุ่นใหม่ ทำให้เยาวชน อาจหลงลืมไปแล้วว่าบรรพชนของไทยสั่งสมภูมิปัญญาใดไว้บ้าง โดยเฉพาะศิลปะไทยนั้น ถือเป็นมรดกที่บรรพชนตกทอดมาให้ลูกหลาน แต่ก็ยังเป็นเรื่องที่น่ายินดีว่างานลวักปิดทองนี้ ยังคงอยู่เป็นเอกลักษณ์หนึ่งของประเทศไทยมาจวบจนถึงปัจจุบันนี้

แหล่งที่มาข้อมูล และเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงการจัดทำข้อมูล
ข้อมูลโดย อาจารย์สนั่น รัตนะ